

Nr. akt IV KPS. 1600/46

31
45

Protokół przesłuchania świadka

Dnia 25 Sierpnia 1947 r. w Lublinie
Sędzia Sędzcy IV Rejonu Sądu Okręgowego w Lublinie z siedzibą
w Lublinie Sąd Grodzki w Oddział
w osobie Sędziego A. Nowalskiego
z udziałem Protokółanta
w obecności stron

przesłuchał niżej wymienionego w charakterze świadka - bez przysięgi¹⁾ -
Po uprzedzeniu świadka o odpowiedzialności karnej za fałszywe zeznania i o treści
art. 107 k.p.k. - oraz o znaczeniu przysięgi, Sędzia odebrał od niego przysięgę na za-
sadzie art. 115. k.p.k. po czym -²⁾ świadek zeznał, co następuje:

Imię i nazwisko Jamina Unkiewicz
Wiek l. 29
Imiona rodziców Engelinsz i Maria
Miejsce zamieszkania Lublin, Kromyńska 9
Zajęcie sekretarka gimnazjum Zamajskiego
Wyznanie r.-kat.
Karalność niekarana
Stosunek do stron obca

W Oświęcimiu przebywałam od 12. XII. 1942 r.
do 18. I. 45 t.j. do likwidacji obozu. Do
Oświęcimia zostałam wywieziona z Zamku
Lubelskiego. W Oświęcimiu przebywałam
w obozie Kofkeym w Brzezince, którego ko-
mandantką była Maria Mandl, zwana ogólnie
"Mandelką". Mandelka była postrachem obozu
przedwzrostkiem Kofkeym, a mężczyźni, którzy
przechodzili do naszego obozu w charakterze
techników i pracowników fizycznych.

¹⁾ Zgodnie wyrazy druku należy przekreślić.
²⁾ W tym miejscu wpisać należy odpowiedź, jakiej udzielił świadek, po uprzedzeniu go o prawie odmówienia zeznań (art. 104 k.p.k.).

przy kanalizacji i elektryczności, oba
jej i unikali jakiegokolwiek z nią zetknięcia
samego wstrętem, jak przy bramie więzienniczej
i przeprowadza również osobistą, miesięczną
i bita miesięczną ręką po twarzy. Dużo
była z sobą swoje uderzenia i ze sposobu bicia
niecierpiła. W stosunku do kobiet była bez-
względnie i okrutna. Samo okazywanie
sobie jej i tego autu wyrażało państwo
tych wśród więźniów. Była z Mandelką
bezpośrednio nie rozmawiała i nie miała
bezpośredniego kontaktu. Jedynie w celach
spotykała się z nią na apelach, na
których stała przy niej polecając
po kilka a nawet kilkanaście godzin,
gdzie stan przeważnie nie zadawał się,
bo w międzyczasie wysuwarki szły na druty,
była bezpośrednio przed apelem masły
w barakach bądź w różnych miejscach
oboju. Ogólna opinia była, iż Mandelka
absolutnie nie nie czyniła, aby
poprawić warunki oboju kobiecego.
Mandelka biła kobiety które pracowały

Muhimiu Jamine

poza obozem za przeniecanie 2 ⁴⁷ 32
 na teren obozu artykułów żywnościowych
 i warzyw. Podczas selekcji ogólnej wśród
 kobiet wystąpił będących w obozie
 narodowości, Mandelka oobrodzie wy-
brata te kobiety, które są „na
4.2w. blok „Smierci”. Wybrata za pr-
 wszym razem około dwóch tysięcy ko-
 biet, za drugim razem wybrata mniej-
 więcej taka sama ilość kobiet. Było
 to w lutym 1945 r. Stałszy na
 apelu od godz. 5-ej rano do 15-ej, na
 mrozie. Wiele kobiet wówczas zmarło
 na samym apelu, gdyż nie miały
 odpowiedniego ubrania. Na apelu
 zmarło mniej więcej 20 kobiet, a wiele
 zostało na b. poważnie i jako chore
 zmarło „na rewirze”. Po tych apelach
 skuteczność obozu wynosiła około
 300 kobiet dziennie. Po takim
 apelu każda więźniarka musiała
 przechodzić pojedynczo i „biegiem”
 przez bramę do obozu. Za bramą
 stały władze obozowe i Mandelka,

oraz masywnie i Janke i powożce
 po Mandelki; „Sweksterka, Hlasse”. Wszystkie
 one spychali do rowu te wszystkie ko-
 biety, które przechodziły przez grabnie, potknę-
 ty się, bądź przewróciły. Następnie odpro-
 wadzano te kobiety do bloku śmierci,
 przed zagazowaniem. Podobno wreszcie
 ilość kobiet tych zwożono z bloku
 śmierci. Najwięcej kobiet do bloku śmierci
 wybierata Mandelka. Stypsalimy, iż czasem
 przechodziły rozkazy z Berlina, ażeby zmiej-
 szyć stan ilościowy obozu, bądź też gdy
 miały nadzieję nowe transporty kobiet, a
 oboz był preludniowy - wówczas spon-
 drano specjalne apele, ~~do~~ selekcyjne,
 na których wybierano najstabsze ko-
 biety. Dla zorientowania się Niemcy
 kazali nam biegać z praskiem
 kilka godzin; kobiety które nie mogły
 biegać, były zmęczone odstawano na bok
 w drodze do dwóch tydzień, w zależności
 od tego jaki był wówczas stan obozu.
 Jako przykład może posłużyć fakt se-
 lekcji przed moim przybyciem na kolka-
 dni do obozu. Selekcja odbyła się 6.XII.42.

Michalina Jemina

obóz na Borsinglach był od marca 33
1942 r.; gdy ja przyjechałam otrzymałam
numer kolejny 26 tysięcy, a według re-
lacji więźniarek w dniu mojego przyjazdu
było w obozie ponad trzy tysiące.

Niesamowicie od apelów generalnych,
odbywanych są apele codzienne w roku
1942 i 1943 (w pierwszych miesiącach
a nawet do lata). Po wybraniu kobiet
do pracy, część kobiet pozostawiana
w obozie, chorujące są najczęściej spowodowane
choroby lub brakiem sił, wówczas Mandelk
najczęściej zarządza drugi apel, na
którym wybierano w innych blokach, a nawet
wszystkie kobiety, uchylające się od pracy.
Wypychano je do bloku śmierci, skąd
często później zwalniano do obozu.

Ja miałam wyjątkowe szczęście, gdyż pewne
do czasu jako chora ukrywałam się przed
pójściem na roboty, a później podczas
drugiego apelu została wraz z innymi
skierowana przez Mandelkę do bloku
śmierci, gdyż tego dnia wyszły wszystkie

nchylajace ni kobiecy od pracy do bloku
 Byto nas wówczas niewiele, more szoto dsteraj-
 ciu. Ja stalam na konicu. Mandelka
 przesata ni przed nami i zatrzymajsc ni
 przy mnie powiedziata do Tambero: "
 haber sie ist ganz jung" i odsuneta
 mnie oraz skierowaba do bloku.
 Stysalam od wzesniarek polek, ktore pracowaly
 w "predobrim", ze Mandelka Polki - t.zw.
 polityczne respektowata wiecej, niz niemiec-
 kie czarne "winkle", wiecej wrenyta ses-
 namom polek - naturalnie w sprawach
 ogolnosobrowych - nie majacych nic wspol-
 nego z politycznymi zarzutami.

Odnosnie komendanta obozu Rudolfa Kona,
 nie moge sobie przypomniec o kogo chedzi.
 Gdybym go zabaczyta moze byc w nim
 wspomneta jednego z komendantow obozu,
 "Lakre slona: " po", "sa", "dr", "po". Odrytano.

Anthonia Janina
 Antoszewski